

Віктор Анатолійович Кунах (до 60-ліття від дня народження)

28 квітня 2006 року виповнюється 60 років знаому українському вченому, доктору біологічних наук, професору, члену-кореспондентові НАН України, завідувачу відділу генетики клітинних популяцій Інституту молекулярної біології і генетики НАН України Віктору Анатолійовичу Кунаху.

В. А. Кунах народився в селі Селець Черняхівського району Житомирської області. Після закінчення зі срібною медаллю Томаківської середньої школи, що на Дніпропетровщині, у 1964 р. вступив на біологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, який закінчив з відзнакою у 1969 р.

Свої перші наукові дослідження з цитогенетичного вивчення рослинних клітин у культурі *in vitro* розпочав ще в студентські роки в Інституті ботаніки ім. М. Г. Холодного АН УРСР. У період з 1969 по 1971 рр. служив у лавах Радянської Армії.

З 1971 р. працює в Інституті молекулярної біології і генетики АН УРСР. Під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР В. П. Зосимовича (одного з фундаторів ІМБіГ АН УРСР) у 1975 р. захистив першу на теренах СРСР кандидатську дисертацію з генетики культивованих клітин рослин «Цитогенетичне вивчення клітинних популяцій у культурі ізольованих тканин рослин». У 1989 р. став доктором біологічних наук, захистивши дисертацію на тему «Мінливість та добір у популяціях культивованих клітин рослин». 1983 року в Інституті молекулярної біології і генетики АН УРСР за його ініціативи створено лабораторію генетики клітинних популяцій, на основі якої у 1988 році сформовано відділ.

Наукові досягнення професора В. А. Кунаха зосереджені, в основному, в галузі біології культи-

вованих *in vitro* клітин рослин. Він започаткував в Україні генетичні дослідження культивованих клітин та новий науковий напрям — генетика клітинних популяцій. Його головні праці присвячено вивченню геномної мінливості в процесах дедиференціації і диференціації клітин, виявленню закономірностей перебігу процесів геномної мінливості і добору в клітинних популяціях, пошуку шляхів регуляції мінливості в популяціях культивованих клітин і створенню на цій основі високопродуктивних клітинних штамів — продуцентів біологічно активних речовин рослинного походження, перш за все, лікарських речовин (фітопрепаратів).

Найвагомішим науковим досягненням члена-кореспондента В. А. Кунаха стало теоретичне обґрунтування і експериментальне підтвердження положення про те, що культивовані *in vitro* клітини є новою, експериментально створеною системою, яка вирізняється своєрідністю притаманних їй властивостей та особливостей і разом з тим підкоряється загальнобіологічним популяційним закономірностям, зокрема, закону гомологічних рядів у спадковій мінливості М. І. Вавилова. Для популяцій культивованих клітин характерним є високий рівень мінливості, головна причина якої полягає у вичленуванні клітин зі складу цілісного організму, що призводить до порушення корелятивних зв'язків, передусім гормональної системи. В. А. Кунахом обґрунтовано провідну роль гормональної системи у регуляції рівня геномної мінливості клітинних популяцій рослин. Доведено, що гормональні зміни в культурі *in vitro* не лише спричинюють виникнення генетичних порушень у клітинах, а й коригують напрямок клітинного добору.

Грунтуючись на власних дослідженнях, профе-

сор В. А. Кунах разом з колегами створив кілька десятків унікальних клітинних штамів цінних лікарських рослин, насамперед рідкісних, зникаючих і тропічних. Особливу увагу він приділяє рослинам, які підвищують стійкість організму людини до екстремальних чинників, мають антистресову, антимутагенну і радіопротекторну дію, застосовуються для профілактики і лікування серцево-судинних захворювань. Разом із співробітниками ним створено і впроваджено у промислове виробництво перші в світі високопродуктивні клітинні штами раувольфії зміїної (джерело протиаритмічного алкалоїду аймаліну), клітинні штами унгернії Віктора, женьшеню і родіоли рожевої.

Автор монографії «Біотехнологія лікарських рослин. Генетичні та фізіолого-біохімічні основи», співавтор підручника «Біотехнологія рослин», автор статей до чотиритомника «Біотехнологія в сільському господарстві і лісництві» видавництва «Шпрингер» (Німеччина), співавтор монографії «Анеуплоїдія» видавництва Алан Р. Ліс (США). Оpubлікував понад 300 наукових праць та запатентував 30 винаходів у царині клітинної селекції і біотехнології рослин.

Віктор Анатолійович бере активну участь у підготовці наукових кадрів: багато років читає курси лекцій з клітинної селекції, молекулярної біології, біотехнології, генетики у провідних українських вузах, серед яких Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Міжнародний Соломонів університет. Підготував двох докторів наук та 15 кандидатів наук — фахівців у

галузі генетики, молекулярної генетики, клітинної біології, біотехнології, фізіології рослин, молекулярної біології, біохімії.

В. А. Кунах — перший віце-президент Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, член президії Українського товариства клітинних біологів, член ради Всеукраїнської асоціації біологів рослин, головний редактор журналу «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів», член редколегії журналу «Біополімери і клітина», член Міжнародної асоціації з культури тканин рослин і біотехнології, а також кількох спеціалізованих учених рад із захисту докторських дисертацій, експерт ВАКУ України.

Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2005 рік), лауреат премії ім. В. Я. Юр'єва НАН України, відмінник освіти України, нагороджений медалями СРСР «За воїнську доблесть». В ознаменування 100-ліття со дня народження В. І. Леніна, «За трудовое отличие», «В пам'ять 1500-ліття Києва», срібною і трьома бронзовими медалями ВДНГ СРСР, почесними грамотами Міністерства освіти і науки України, Президії НАН України, Київського міського голови.

Бажаємо ювіляру міцного козацького здоров'я, щасливого творчого довголіття, подальших трудових звершень і життєдайної наснаги, нових відкриттів і злетів в улюбленій справі — служінні науці!

З роси й води Вам, вельмишановний Вікторе Анатолійовичу!

Вчена рада і трудовий колектив
ІМБіГ НАН України
Редколегія журналу «Біополімери
і клітина»